

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Куценко Віри Іванівни на дисертаційну роботу Павликівської Ольги Іванівни на
тему «Організаційний інструментарій забезпечення управління соціально
відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу»,
представлену до захисту в спеціалізованій вченій раді Д 58.052.05 у
Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя
Міністерства освіти і науки України на здобуття наукового ступеня доктора
економічних наук за спеціальністю 08.00. 04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)

Вивчення дисертаційної роботи Павликівської Ольги Іванівни
«Організаційний інструментарій забезпечення управління соціально
відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу» на
здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, автореферату та
наукових праць, опублікованих за темою дисертації, дало можливість зробити
наступні висновки.

1. Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими проблемами.

Загальна соціально-економічна політика у нашій державі сьогодні спрямована, перш за все, на підвищення ефективності господарського використання науково-технічного потенціалу, на зміцнення внутрішніх зв'язків у науково-технічному комплексі. Одним з важливих аспектів цього є зростання ролі та значення організаційних підходів щодо забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу. Проте донедавна ці питання не були в центрі значної уваги науковців.

Вказане передбачає необхідність активної наукової розробки проблем організаційного інструментарію забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу, що покликано підвищити ефективність діяльності підприємства з урахуванням дії соціальних чинників у всіх галузях і сферах суспільного життя та виробництва. В такому контексті тема поданого на розгляд дисертаційного дослідження є безперечно актуальною та своєчасною.

14 05/28-801
Сергей

Адже в сучасних умовах господарювання соціальна компонента виступає не лише важливим чинником розвитку ринкової економіки; вона є однією з найважливіших складових забезпечення поступального розвитку промислових підприємств, у тому числі переробної промисловості.

В цих умовах, формування організаційного інструментарію забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу являє собою не лише один з організаційних механізмів, але й є одним з визначальних важелів економічних перетворень за рахунок соціальної компоненти, створення та впровадження новацій, новітніх технологій, сучасних методів організації виробництва тощо. Результати ефективної діяльності підприємства, як правило, виявляються у конкретних показниках фінансово-господарської діяльності підприємств, а також слугують підґрунтам для підвищення конкурентоспроможності продукції переробної галузі, виходу товаровиробників на нові, європейські ринки збути та зростання конкурентоспроможності й прибутковості підприємств, що набуває особливої актуальності в постконфліктних європейсько-трансформаційних умовах.

Стійкий економічний розвиток будь-якого підприємства, як свідчить практика, неможливий без всебічного використання суб'єктами господарювання згаданих чинників, що в сучасному світі стали джерелом формування конкурентних переваг. Поява нових зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку підприємств й вітчизняної економіки загалом, які визначають характер і темпи розвитку підприємств, вимагає розробки нових механізмів, а також вироблення нових підходів до управління ними, що є особливо актуальним у розвитку переробних підприємств за умов наявності значних сировинних ресурсів і нестійкої економічної ситуації в державі.

Власне на вирішення цього складного завдання і спрямувала свої наукові дослідження Павликівська О.І. В першу чергу, вона зосередила свою увагу на вивченні існуючого теоретичного надбання з досліджуваної тематики, проведенні прикладних досліджень, маючих на меті вдосконалення методологічних і теоретико-методичних положень та вироблення конкретних

рекомендацій щодо подальшого розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств з урахуванням дії вищезгаданих чинників.

Таким чином, об'єктивна необхідність наукових досліджень окресленої вище проблематики, з урахуванням специфіки української економіки та галузевих особливостей, свідчить про своєчасність та актуальність теми дисертації, яка наразі розглядається.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, темами та напрямами науково-дослідних робіт.

Тема дисертаційного дослідження виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт у межах науково-дослідних тем, які виконувались в Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя, у рамках чого дисертантом визначено вплив організаційного інструментарію забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу, спрямованої на ефективність господарювання, підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств. В процесі дисертаційного дослідження його авторкою розроблено концепцію організаційно-економічного механізму управління зазначеними вище чинниками у діяльності підприємства, який має забезпечувати ефективність впроваджуваних інновацій та ґрунтуються на моделюванні даних процесів, удосконаленні управління процесами ефективної діяльності промислового підприємства з використанням соціальної компоненти. Важливим також є те, що в дисертації запропоновано формування методичного управлінського постконфліктного інструментарію на основі використання моделі організаційного механізму забезпечення стабільного функціонування переробного підприємства.

3. Основні наукові положення, висновки і пропозиції, що сформульовані в дисертації, їх новизна, ступінь обґрунтованості та достовірності.

В дисертації «Організаційний інструментарій забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу», яка розглядається, сформульовано та обґрунтовано ряд наукових положень, висновків і рекомендацій, що відзначаються науковою новизною та мають практичну значимість. Основним в цьому аспекті, на думку опонента, є наукова новизна одержаних результатів, яка полягає в обґрунтуванні та розробці нових теоретичних підходів до формування організаційного інструментарію забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу, а також механізму управління ефективністю промислового підприємства за рахунок впливу на відповідні чинники, що базуються на принципах і методах інноватики.

Автором дисертації вперше узагальнено концептуальні підходи до управління соціально відповідальною діяльністю з використанням інструментів обліку та контролінгу, що має на меті забезпечення раціональності у суперечливих очікуваннях всієї множини зацікавлених сторін і дотримання принципів сталого розвитку для одержання суб'єктами господарювання довгострокових конкурентних переваг. Запропоновано також модель інтеграції соціальної відповідальності в систему стратегічного управління підприємством, елементами якої є аналіз стратегічних цілей суб'єкта господарювання з урахуванням інтересів зацікавлених сторін і формалізації характеру взаємодії, встановлення рівня розвитку соціальної відповідальності за допомогою визначення індикаторів ефективності системи, що надає можливість визначати варіанти зростання ступеня інтеграції. Внаслідок застосування такого підходу ефективно вирішуються проблеми економічного зростання, дотримання соціальної справедливості та раціонального природокористування в реалізації основної стратегії суб'єкта господарювання;

Розроблені в процесі дисертаційного дослідження результати становлять методологічну та методичну бази для формування організаційного інструментарію забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу в умовах реалізації стратегії антикризового управління чинниками ефективної діяльності промислового підприємства у постконфліктних умовах.

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та пропозиції є логічними та достатньо обґрунтованими як у теоретико-методичному, так і в практичному плані. Всі вони базуються на загальнонаукових, фундаментальних положеннях економічної теорії, глибокому вивчені та критичному аналізі й узагальненні наукових розробок стосовно проблем інноваційного менеджменту та забезпечення інноваційного розвитку підприємств, і ґрунтуються на використанні положень фундаментальних і прикладних наукових досліджень, здійснюваних у рамках сучасних засобів і методик проведення економічного аналізу на основі статистичної інформації.

Використання значного обсягу офіційної статистичної інформації, а також широкий діапазон загальних і специфічних методів наукового пізнання, що були застосовані в процесі виконання дисертаційного дослідження, забезпечують достовірність його наукових положень, висновків і рекомендацій.

Інформаційну базу роботи складають 533 використаних її авторкою джерела, список яких подано на 50 сторінках, що включають як нормативно-правові та законодавчі документи, так і праці провідних вітчизняних та зарубіжних науковців із досліджуваної проблематики та роботи методичного характеру.

Достовірність сформульованих та обґрунтованих в дисертаційній роботі теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій підтверджується їх апробацією на 27 науково-практичних конференціях та в 23 публікаціях у фахових виданнях, у тому числі й тих, які включені до переліку зарубіжних науково-метричних баз.

4. Зміст та завершеність дисертаційного дослідження, його значення для науки і практики та можливі шляхи використання результатів.

Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми, мети та основних завдань дослідження, що сформульовані її автором у вступі.

У першому розділі: «Теоретико-методологічні аспекти організації соціально відповідальної діяльності як складової стратегічного управління» розглянуто:

- сутнісну характеристику основних понять та принципів організації соціально відповідальної діяльності (с. 62-77);
- генезис розвитку теорії та методології соціальної відповідальності бізнесу (с. 77-92);
- стратегічне управління підприємствах в сучасних умовах розвитку соціально-відповідального бізнесу (с. 92-106).

Також подано характеристику та висвітлення сучасного стану досліджуваної проблеми з розкриттям її сутності та змісту, використовуючи оцінки вітчизняних і зарубіжних учених-економістів; а також висвітлено характеристику принципів і закономірностей управління соціально відповідальною діяльністю підприємства та наведено класифікацію чинників, що забезпечують ефективність діяльності підприємств.

Визначено теоретичні засади та сформульовано понятійний апарат за темою дослідження. Подано характеристику напрямів (компонент) розвитку переробних підприємств як складової організаційного процесу економічних реформ у постконфліктний період. Встановлено компонентні стратегії відповідно зasadам ефективного управління.

У другому розділі: «Формування організаційної моделі соціально відповідальної діяльності в системі стратегічного управління підприємством» розглянуто:

- обґрутування механізмів управління соціально відповідальною діяльністю (с. 109-125);

- організаційні форми та технології реалізації соціально відповідальної діяльності (с. 125-134);
- модель інтеграції соціальної відповідальності в систему стратегічного управління підприємством (с. 134-163).

У названому розділі подається характеристика механізмів управління соціально відповідальною діяльністю підприємств, а також моделі інтеграції, які спрямовані на управління соціальними компонентами промислового підприємства. Поряд із тим, надано характеристику організаційних форм і технології реалізації соціально відповідальної діяльності як складових організаційного процесу економічних реформ у постконфліктний період.

Третій розділ дисертаційної роботи «Характеристика механізмів управління соціально відповідальною діяльністю підприємств» є конструктивним і розглядає:

- соціальні аспекти діяльності підприємств та пов'язані з цим фактори, що впливають на ефективність їх функціонування (с. 166-174);
- моделювання витрат, пов'язаних із соціально відповідальною діяльністю промислових підприємств (с. 174-191).
- методику оцінки рівня соціальної відповідальності промислового підприємства (с. 191-202).

У цьому розділі проаналізовано принципи соціально відповідальної діяльності підприємств і запропоновано бачення процесу синергії держави і переробних підприємств задля інноваційного розвитку галузі.

Поряд із тим, внесено пропозиції щодо вдосконалення процесу забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу на основі впливу на відповідні чинники.

У четвертому розділі: «Методологічні аспекти обліку та аудиту соціально відповідальної діяльності промислових підприємств» розглянуто сучасні облікові детермінанти соціально відповідальної діяльності, що включає:

- моделювання обліку як метод реконструкції соціальних явищ і процесів (с. 225-238);

- методичні засади формування та подання нефінансової (соціальної) звітності (с. 238-249);
- організація соціального контролю та його вплив на облікову систему (с. 249-258).

У розділі також обґрунтовується сформульоване дисертанткою в процесі дослідження положення стосовно того, що успішне виконання поставленого завдання з удосконалення організаційного інструментарію забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу сприятиме досягненню максимального ефекту діяльності, який залежить від розвитку соціальної функції підприємства, а також від внутрішніх і зовнішніх соціальних ресурсів.

У п'ятому розділі: «Перспективи розвитку концепції контролінгу соціальної відповідальної діяльності в процесі генерування стратегічної інформації» розглянуто наступні положення дисертаційного дослідження:

- соціальний контролінг як основа управління соціально відповідальною діяльністю промислових підприємств (с. 261-278);
- принципи формування бюджету соціально відповідальної діяльності підприємств (с. 278-287);
- відображення соціальної відповідальності бізнесу в системі збалансованих показників (с. 287-295).

Окрім того, автор дисертації детально дослідила згадані чинники на кожному з аналізованих нею підприємств за допомогою експертного методу, систематизував результати та окреслив найбільш важомі з них, виходячи з необхідності забезпечення ефективної діяльності переробних підприємств. У цьому зв'язку в процесі дослідження доведено, що виявлені в результаті дослідження соціальні чинники діють не ізольовано, а здебільшого перетинаються і взаємозумовлюють один одного, внаслідок чого підприємство отримує синергетичний ефект, який при успішному управлінні завжди буде позитивним.

Результати здійснених досліджень мають прикладне значення, що засвідчують додані до дисертації довідки про використання результатів дисертаційного дослідження Павликівської О.І. на виробництві, а також в навчальному процесі Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.

В подальшому результати дисертаційної роботи, що розглядається, можуть бути використані у наукових дослідженнях, спрямованих на вдосконалення теоретичних зasad пізнання соціальної відповідальності та закономірностей її еволюції у системі менеджменту, а також при розробці напрямів розвитку та інституційних трансформацій системи соціальної відповідальності у вітчизняній теорії та практиці. Безпосередньо результати дослідження можуть бути використані в діяльності органів влади, місцевого самоврядування та громадських організацій під час розробки та практичного застосування нормативно-правового забезпечення соціально відповідальної діяльності. Матеріали поданої на захист дисертації можуть також використовуватись у навчальних закладах при укладені відповідних курсів з економічних дисциплін.

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових працях.

За результатами дисертаційного дослідження Павликівської Ольги Іванівни: «Організаційний інструментарій забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу» опубліковано 59 наукових праць загальним обсягом 73,27 друк. арк., з яких автору належить 47,41 друк. арк., у тому числі: 1 одноосібна монографія, 5 підрозділів у колективних монографіях, 23 статті – у наукових фахових виданнях (з яких 12 статей – у виданнях, що входять до міжнародних науково метричних баз), 3 публікації в інших наукових виданнях, 27 публікацій за матеріалами міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

У публікаціях автора повністю відображенено зміст проведеного дослідження.

Автор дисертаційного дослідження коректно здійснює посилання на список використаних джерел, який містить 533 найменування та офіційні документи. Впровадження результатів дослідження підтверджується відповідними документами. Загалом інформаційна база включає як нормативно-правові та законодавчі документи, так і праці провідних науковців із досліджуваної проблематики, періодичні видання, публікації вітчизняних учених з даної проблематики у наукових фахових виданнях.

6. Дискусійні положення, зауваження та недоліки дисертаційної роботи.

Аналіз дисертаційної роботи свідчить, що не зважаючи на досить високий рівень розробок, вона містить ряд дискусійних положень, а також потребує уточнень для подальшого розвитку окремих творчих ідей автора:

1. Так, у першому розділі (стор. 57) надто велика увага приділяється категоріальному апарату. Водночас практично не розглядаються аспекти щодо нормативно-законодавчої бази в Україні, яка стосується вирішення соціальної проблематики. На нашу думку, робота значно виграла б, якби автор проаналізував законодавчу базу у згаданих контекстах в Україні. Це, як видається, надало б змогу окреслити одну з важливих проблем їх упровадження в Україні на перспективу.

2. Провівши узагальнення теоретичних підходів до визначення категорії «соціально відповідальної діяльності промислового підприємства» залежно від об'єкта і предмета дослідження (а саме: як змін, як процесу, як результату, як системи) та запропонувавши авторське визначення щодо цього процесу, дисертант не уточнює, до якої із зазначених точок зору належить позиція автора. На наш погляд, робота виграла б, якби автор окреслив власну позицію у вказаній площині.

3. У дисертаційному дослідженні автором всебічно і ґрунтовно проаналізовано стан і тенденції розвитку соціально відповідальної діяльності промислового підприємства. Проте, на нашу думку, наведений аналіз можна було б дещо скоротити та узагальнити, але виділивши при цьому основні тенденції та технологічні чинники впливу на цей розвиток.

4. Дисертант слушно наголошує на необхідності вдосконалення методів аналізу розвитку соціально відповідальної діяльності промислового підприємства, пропонуючи інструментарій та авторський напрям її розвитку. Водночас запропонована автором система показників може бути доповнена шляхом структурування показників за напрямами виділення витратних, доходних, часових, структурних показників, а також використання якісних і кількісних показників активності.

5. На наш погляд, дисертаційна робота значно виграла б, якби методологію аналізу соціально відповідальної діяльності промислового підприємства автором дисертації було доповнено визначенням конкретних етапів його здійснення та охарактеризовано при цьому відповідні їм аналітичні методи та показники, що найбільшою мірою відповідають завданням цього аналізу.

6. Привабливою вдається позиція автора щодо пошуку нових ефективних форм і методів організації соціально відповідальної діяльності промислового підприємства. Однак, при цьому, на нашу думку, в дисертації недостатньо уваги приділено питанням екологічного характеру та висвітленню зарубіжного досвіду у зазначеній царині.

7. У роботі, на нашу думку, доцільно було б здійснити порівняльний аналіз запропонованих шляхів використання соціальної компоненти як для переробного підприємства, так і для звичайного промислового підприємства.

Проте, відмічаючи певні дискусійні моменти та недоліки, необхідно зазначити, що вони не мають принципового характеру стосовно загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи виконаної на належному науковому

рівні, не знижують наукової та практичної цінності поданих в ній висновків і рекомендацій.

7. Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

Дисертація Павликівської О.І. «Організаційний інструментарій забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу» виконана українською мовою, оформленна у відповідності зі встановленими вимогами і являє собою завершену науково-дослідну роботу, що виконана на достатньо високому науково-теоретичному рівні. Структура дисертаційної роботи є логічно побудованою та забезпечує охоплення значного масиву статистичної інформації. Отримані в процесі дослідження автором дисертації результати характеризуються науковою новизною та мають практичну цінність.

8. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Автореферат за структурою та оформленням відповідає встановленим вимогам. Зміст автореферату ідентично відображає основні положення, висновки і пропозиції, що містяться у дисертації.

9. Загальний висновок.

Ознайомлення з дисертаційною роботою, авторефератом, публікаціями Павликівської О.І. надає всі підстави для висновку про те, що в процесі виконання дисертаційного дослідження його автором були отримані нові науково обґрунтовані теоретичні результати, які вирішують важливу наукову і прикладну проблему щодо вдосконалення організаційного інструментарію забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств з використанням засобів обліку та контролінгу.

Винесене на розгляд дисертаційне дослідження «Організаційний інструментарій забезпечення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств засобами обліку та контролінгу» не містить результатів, які було

подано автором у дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. За змістом, оформленням і рівнем наукової новизни дисертація відповідає вимогам пунктів 9, 10, 11, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, а її автор Павликівська Ольга Іванівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,

головний науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки природокористування

та сталого розвитку НАН України»,

Заслужений діяч науки і техніки України,

д.е.н., проф.

V.I. Куценко

Підпись В.І. Куценко

ЗАСВІДЧУЮ

Заступник директора з наукової роботи

ДУ «Інститут економіки природокористування

та сталого розвитку НАН України»,

д.е.н. проф.

I.K. Бистряков

